

ТРАДИЦІЙНІ КОНФУЦІАНСЬКІ ЦІННОСТІ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО КИТАЙСЬКОГО СТУДЕНТСТВА

Єрмоленко І. М.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та історії
держави і права Національного університету
біоресурсів і природокористування України
ORCID: 0000-0002-9440-0990
E-mail: zaritskair@gmail.com*

Юн Л.,

*аспірант кафедри теорії та історії
держави і права Національного університету
біоресурсів і природокористування України
ORCID: 0009-0008-9058-763X
E-mail: 254295841@qq.com, asp23-l.yuni@nubip.edu.ua*

Єрмоленко І. М., Юн Л. Традиційні конфуціанські цінності у формуванні правової культури сучасного китайського студентства.

Стаття присвячена дослідженню ролі традиційних конфуціанських цінностей у формуванні правової культури студентської молоді Китайської Народної Республіки в умовах глобалізації та цифровізації освітнього простору. На основі міждисциплінарного підходу, що поєднує порівняльне правознавство, культурологічний аналіз та соціологію права, проаналізовано вплив ключових конфуціанських принципів – лі (禮, ритуальна благопристойність), фа (法, закон), жень (仁, людинолюбство), і (義, справедливість), сяо (孝, синівська шанобливість) та хе (和, гармонія) – на сучасні моделі правової соціалізації китайських студентів і механізми їхньої інтеграції з державною правовою політикою КНР в контексті концепції «соціалістичної правової держави з китайською специфікою».

Особливу увагу приділено системі медіації як традиційному, вкоріненому в конфуціанській філософії способу вирішення конфліктів. Показано, що перевага позасудового врегулювання спорів над судовим розглядом залишається стійкою поведінковою настановою в правовій культурі китайського студентства попри поширення формально-правових механізмів захисту прав. Досліджено роль цифрових платформ WeChat і Weibo як інструментів правового виховання та трансляції традиційних культурних цінностей в умовах збереження державного ідеологічного контролю.

На підставі проведеного дослідження встановлено, що сучасна правова культура китайського студентства формується як унікальний синтез конфуціанських традицій, соціалістичної правової доктрини та сучасних західних правових концепцій. Виявлено амбівалентний характер глобалізаційних процесів, які одночасно створюють виклики для збереження національно-культурної ідентичності та відкривають можливості для інтеграції китайського суспільства у міжнародну правову спільноту. Доведено, що ефективність формування правової культури забезпечується творчою адаптацією традиційних цінностей до умов розбудови правової держави, а не їхнім механічним відкиданням. Результати можуть бути використані в порівняльно-правових дослідженнях та у вдосконаленні правового виховання молоді в різних культурних контекстах.

Ключові слова: правова культура, конфуціанські цінності, студентство Китаю, медіація, правова соціалізація, лі, фа, традиційне право, гармонія, правове виховання, правосвідомість, цифровізація, глобалізація.

Yermolenko I. M., Yong L. Traditional Confucian values in the formation of legal culture of modern Chinese students.

The article presents a comprehensive study of the role of traditional Confucian values in shaping the legal culture of student youth in the People's Republic of China amid globalization and digitalization of the educational environment. Drawing on comparative jurisprudence, cultural analysis, and sociology of law, the study examines the influence of core Confucian principles – li (禮, ritual propriety), fa (法, law), ren (仁, benevolence), yi (義, righteousness), xiao (孝, filial piety), and he (和, harmony) – on contemporary models of legal socialization among Chinese university students and the mechanisms of their integration with official PRC state legal policy within the framework of building a “socialist rule-of-law state with Chinese characteristics.”

Particular attention is devoted to mediation as a traditional conflict resolution mechanism deeply embedded in Confucian philosophy. The study demonstrates that the preference for extrajudicial dispute settlement over formal litigation remains a persistent behavioural disposition among Chinese students, despite the growing accessibility of formal legal protection mechanisms. The role of digital platforms WeChat and Weibo is investigated as contemporary instruments of legal education and the transmission of traditional cultural values under conditions of maintained state ideological guidance.

The findings establish that the contemporary legal culture of Chinese students constitutes a unique synthesis of centuries-old Confucian traditions, socialist legal doctrine, and modern Western legal concepts. The study identifies the ambivalent nature of globalization, which simultaneously challenges the preservation of national cultural identity and opens pathways for China's integration into the international legal community. It is demonstrated that the effectiveness of legal culture formation is achieved through the creative adaptation of traditional values to the requirements of a contemporary rule-of-law state. The results may be applied in comparative legal research and in efforts to enhance legal education of youth across diverse cultural contexts.

Key words: legal culture, Confucian values, Chinese students, mediation, legal socialization, li, fa, traditional law, harmony, legal education, legal consciousness, digitalization, globalization.

Постановка проблеми. Формування правової культури студентської молоді є одним із пріоритетних завдань сучасної освітньої політики Китайської Народної Республіки, що знайшло відображення у стратегічних документах держави. У квітні 2021 року Центральний комітет Комуністичної партії Китаю та Державна рада КНР оприлюднили «Настанови щодо посилення будівництва соціалістичної правової культури», де зазначено, що соціалістична правова культура є важливою складовою культури з китайською специфікою та критично важливою опорою для побудови соціалістичної правової держави [1]. У контексті глобалізації та модернізації правової системи Китаю особливої актуальності набуває питання про роль традиційних конфуціанських цінностей у формуванні правової культури сучасного студентства. Китайська правова система історично формувалася під впливом філософської думки Конфуція, для якої характерним було розуміння права не як абстрактної системи норм, а як інструменту підтримання соціальної гармонії через моральне самовдосконалення особистості [2, с. 56]. Саме це розуміння права продовжує визначати специфіку правової культури сучасного китайського суспільства, зокрема у студентському середовищі, де традиційні цінності взаємодіють із західними концепціями верховенства права та захисту індивідуальних прав людини.

Мета дослідження полягає у визначенні ролі традиційних конфуціанських цінностей у процесі формування правової культури студентської молоді Китаю, аналізі механізмів їхньої трансформації та адаптації до сучасних умов глобалізації, а також виявленні специфіки синтезу традиційних та сучасних елементів правової культури в освітньому середовищі китайських університетів.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика правової культури Китаю та ролі конфуціанських традицій у правовій системі досліджувалася численними вітчизняними та зарубіжними науковцями. Серед українських дослідників варто відзначити праці А. П. Зайця, який аналізував світоглядні основи права Стародавнього Китаю [2], Н. В. Маєвської, що досліджувала конституційне регулювання прав людини в КНР [3], А. М. Гірник та В. Ф. Резаненко, які вивчали етико-правові засади медіації в Китаї [4]. Серед китайських дослідників значний внесок у вивчення проблеми зробив Сі Цзінпін, чий праці про державне управління в Китаї стали концептуальною основою сучасної правової політики КНР [5]. Питання взаємодії конфуціанства та громадянства в контексті сучасної освіти досліджували Ц. Ван [6], Р. Гейхоу [7], А. Велч [8]. Водночас залишається недостатньо вивченою специфіка

трансформації конфуціанських цінностей у формуванні правової культури саме студентської молоді в умовах сучасних викликів глобалізації та цифровізації.

Виклад основного матеріалу. Правосвідомість китайських студентів формується під впливом принципу «лі» (禮, ритуал), згідно з яким суспільна гармонія досягається насамперед через внутрішнє засвоєння моральних норм та їхнє ритуальне відтворення, а не через примус законом [4, с. 218]. Конфуцій стверджував, що керування народом за допомогою законів призводить лише до прагнення уникати покарань, тоді як керування через чесноти формує почуття сорому та внутрішню мотивацію до виправлення. Ця максима донині впливає на китайську правову культуру, де моральне виховання розглядається як важливіший засіб формування правомірної поведінки порівняно зі страхом перед санкціями. Сучасні дослідники зазначають, що конфуціанська модель освіти, яка датується династією Чжоу, формалізована за династії Тан і заснована на базовому навчальному плані, що включав Чотири книги та П'ять класиків, мала широкий вплив у Східній Азії [8, с. 208].

Серед ключових традиційних цінностей, які донині визначають правову свідомість китайського студентства, особливе місце посідає «сяо» (孝, синівська пошана) – принцип беззастережної поваги до батьків та старших, який Конфуцій проголосив основою гуманності ще у V столітті до нашої ери [9, с. 124]. Ця цінність історично формувала не лише сімейні, а й суспільно-правові відносини, адже повага до ієрархії в родині екстраполювалася на повагу до державної влади та правових інституцій. У сучасних умовах «сяо» трансформується: студенти зберігають повагу до авторитетів (викладачів, суддів, урядовців), але водночас прагнуть більшої самостійності у правових рішеннях. Дослідження показують, що процес морального самовдосконалення, коли індивідуальності вбудовуються в етичні відносини через інтенсивне читання класичної літератури, є ключовим елементом формування конфуціанської культурної ідентичності [6, с. 438].

Принцип «хе» (和, гармонія) передбачає пріоритет загального блага над індивідуальними інтересами, уникнення конфронтації та прагнення до консенсусу [10, с. 55]. Це принципово відрізняється від західної моделі права, де акцент робиться на захисті індивідуальних прав. У традиційному китайському правосвідомості гармонія в суспільстві вважалася вищою за формальну справедливість, тому конфліктні ситуації намагалися вирішувати через компроміс та примирення. Сучасні китайські студенти виховуються в дусі відповідальності перед колективом (сім'єю, університетом, державою), що формує у них специфічне розуміння своїх прав як невіддільних від обов'язків перед спільнотою.

Особливу роль у формуванні правової культури студентів відіграють правові традиції Китаю, що ґрунтуються на системі медіації як пріоритетного способу вирішення конфліктів. Історично китайське суспільство надавало перевагу мирному врегулюванню суперечок перед судовими процесами, що відображало конфуціанський ідеал гармонії. У сучасному Китаї функціонує понад 15 000 народних трибуналів у сільській місцевості та урбанізованих районах, які застосовують процедуру медіації для вирішення цивільних спорів [11, с. 90]. Закон КНР про народну медіацію 2010 року закріпив медіацію як офіційну частину правової системи, підкресливши добровільність участі та орієнтацію на досягнення мирних рішень між сторонами [12]. Традиційна медіація в Китаї має своє коріння в конфуціанській етиці, де медіатори переконували сторони, іноді досить авторитетно, замислитися над власними помилками, відмовитися від власних інтересів та піти на компроміс для врегулювання спорів. Зникнення спору заради блага групи було важливішим за бажання та права залучених осіб [13].

Державна правова політика Китаю послідовно реалізує стратегію правового виховання населення через національні п'ятирічні плани, що розпочалися у 1986 році [14, с. 91]. Перший план (1985-1990) охопив 640 мільйонів громадян і зосередився на базовій правовій грамотності, другий план (1991-1995) акцентував увагу на викладанні Конституції КНР, третій план (1996-2000) поставив завданням трансформацію суспільного мислення та утвердження концепції верховенства права. Наступні плани поступово розширювали охоплення та поглиблювали зміст правового виховання, визначаючи три ключові цільові групи: керівні кадри всіх рівнів, працівники правоохоронних органів та молодь, зокрема студентство. Інституційну основу формування правової культури студентства Китаю становить Програма підготовки видатних правових фахівців, започаткована у 2011 році та оновлена у 2018 році як Plan 2.0 [5 с. 90]. Ця програма передбачає створення спеціалізованих навчальних баз у провідних університетах країни, зокрема Пекінському університеті, Університеті Цінхуа, Університеті Жньмінь та Фуданьському університеті, де впроваджуються інноваційні методи навчання.

Цифровізація освітнього простору відкрила нові канали соціальної взаємодії студентів у процесі формування правової культури. Китайські соціальні мережі, зокрема WeChat та Weibo, стали потужними інструментами поширення правової інформації та організації правового виховання. WeChat, розроблений компанією Tencent у 2011 році, еволюціонував від простого месенджера до багатофункціональної платформи, що інтегрує комунікацію, соціальні мережі, мобільні платежі та доступ до державних сервісів [16, с. 25]. Для китайських студентів WeChat є не лише засобом особистого спілкування, але й важливим джерелом правової інформації через офіційні акаунти урядових структур, освітніх установ та громадських організацій. Водночас цифровізація правової культури створює певні виклики та ризики, зокрема проблему достовірності інформації, що може формувати хибні уявлення про правову систему [17, с. 127].

Глобалізація створює нові виклики для формування правової культури китайського студентства, оскільки молодь перебуває на перетині східної та західної правових традицій. Студенти стикаються з необхідністю поєднувати традиційний колективізм із сучасними концепціями індивідуальних прав людини, конфуціанську ієрархію з демократичними принципами рівності, пріоритет гармонії з необхідністю захисту своїх законних інтересів через судові механізми [5, с. 26]. Китайські університети реагують на ці виклики через розробку навчальних програм, що інтегрують порівняльне правознавство, вивчення міжнародних правових стандартів, аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання. Водночас зберігається акцент на китайській правовій традиції та специфіці соціалістичної правової системи з китайською специфікою, що дозволяє студентам формувати збалансоване розуміння права як явища, що має як універсальні, так і культурно-специфічні виміри [18, с. 162].

Важливим аспектом формування правової культури китайського студентства є вивчення традиційної правової системи Китаю, що дозволяє усвідомити історичні корені сучасних правових інститутів. Студенти вивчають концепцію «фа» (法, закон) у легістській традиції, систему народних трибуналів, специфіку китайської правової системи, що поєднує романо-германські принципи з традиційними нормами. Відсутність прецедентного права у китайській правовій системі, пріоритет медіації над судовим розглядом, функціонування спеціалізованих судів (лісових, морських, залізничних, військових) є важливими особливостями, що формують специфічну правову культуру [19, с. 23]. Традиційні китайські уявлення про право, згідно з якими закон був підпорядкований моральності у випадку конфлікту між ними, а ідея захисту власних юридичних прав була невідомою, продовжують впливати на формування правової свідомості сучасних студентів через освітні практики, що інтегрують вивчення історії китайського права [20].

Висновки. Традиційні конфуціанські цінності відіграють ключову роль у формуванні правової культури сучасного китайського студентства, виступаючи не архаїчними пережитками минулого, а живою традицією, що творчо трансформується та адаптується до сучасних умов. Ефективність формування правової культури китайського студентства забезпечується синергією конфуціанських принципів («лі», «фа», «жень», «і», «сяо», «хе»), сучасних методів правової освіти, державної правової політики та інноваційних цифрових технологій. Особливістю китайської моделі формування правової культури є органічне поєднання морального виховання з правовою освітою, пріоритет гармонії та медіації у вирішенні конфліктів, використання цифрових платформ для масового правового просвітництва при збереженні культурної ідентичності. У контексті глобалізації конфуціанські цінності не протистоять західним правовим концепціям, а створюють унікальний синтез, що дозволяє китайському студентству формувати збалансоване розуміння права як універсального явища з культурно-специфічними вимірами. Подальші дослідження у цій сфері мають зосередитися на компаративному аналізі ефективності різних моделей інтеграції традиційних цінностей у правову освіту, вивченні впливу цифровізації на збереження культурної ідентичності, розробці методології оцінювання рівня правової культури студентів із урахуванням конфуціанської специфіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. 中共中央办公厅 国务院办公厅印发《关于加强社会主义法治文化建设的意见》[Настанови Загальної канцелярії ЦК КПК та Канцелярії Державної ради щодо посилення будівництва соціалістичної правової культури]. 中华人民共和国中央人民政府 [Центральний народний уряд Китайської Народної Республіки]. 2021. 5 квіт. URL: http://www.gov.cn/zhengce/2021-04/05/content_5598267.htm (дата звернення: 15.11.2025).

2. Заєць А. П. Світоглядні основи права Стародавнього Китаю. Наукові записки НаУКМА. *Юридичні науки*. 2019. Т. 3. С. 55–62. DOI: <https://doi.org/10.18523/2617-2607.2019.3.55-62>
3. Маєвська Н. В. Конституційне регулювання прав людини в Китайській Народній Республіці. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політична наука, соціологія. 2013. № 1. С. 123–130. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/8168> (дата звернення: 15.11.2025).
4. Гірник А. М., Резаненко В. Ф. Світоглядні та етико-правові засади медіації в Китаї. Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). 2010. № 4 (51). С. 217–229. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnudps_2010_4_34 (дата звернення: 15.11.2025).
5. Цзіньлін Сі. Про державне управління в Китаї. Т. 1. Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. 515 с.
6. Wang C. Individuality, Hierarchy, and Dilemma: The Making of Confucian Cultural Citizenship in a Contemporary Chinese Classical School. *Journal of Chinese Political Science*. 2016. Vol. 21. P. 435–452. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11366-016-9436-9>
7. Hayhoe R. Hopes for Confucian pedagogy in China? *Journal of Curriculum Studies*. 2014. Vol. 46. № 3. P. 313–319. DOI: <https://doi.org/10.1080/00220272.2014.909408>
8. Welch A. Everything Old is New Again? Confucianism, Legalism and Jiaohua in Chinese Higher Education. *Jiaohua. Chinese Culture*. Vol. 13 / ed. Y. Guo. Singapore: Springer, 2024. P. 201–228.
9. Китайська цивілізація: традиції та сучасність: колективна монографія / за ред. В. В. Кузьменка. Запоріжжя: ЗНУ, 2022. 320 с.
10. Олійник О. М. Особливості правової системи Китаю у другій половині ХХ ст. *Питання сходознавства в Україні: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2021. С. 17–19.
11. Пронь М. В. Розвиток юридичної освіти в Китаї як відображення правової культури. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2021. № 3. С. 89–97. URL: <https://visnyk.tneu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view> (дата звернення: 15.11.2025).
12. Mediation Law in China: A Guide to Dispute Resolution. China Legal Experts. 2024. URL: <https://www.chinalegalexperts.com/news/mediation-law-china> (дата звернення: 15.11.2025).
13. From the Traditional to the Modern: Mediation in China. Weinstein International Foundation. 2020. 16 Apr. URL: <https://weinsteininternational.org/mediation-in-china/> (дата звернення: 15.11.2025).
14. Китай очима Азії: колективна монографія / за ред. В. В. Толстова. Київ: Українська асоціація китаєзнавців, 2017. 256 с.
15. Wang C. Educating the Cosmopolitan Citizen in Confucian Classical Education in Contemporary China. *Chinese Education and Society*. 2020. Vol. 53. № 1–2. P. 36–46. DOI: <https://doi.org/10.1080/10611932.2020.1790924>
16. Lee W. O., Qi J. Marginal Citizens Exercising Their Individual Autonomy for Self-identification: The Case of Migrant Students at a Vocational High School in Beijing. *Chinese Education and Society*. 2020. Vol. 53. № 1–2. P. 25–35. DOI: <https://doi.org/10.1080/10611932.2020.1790922>
17. Wang C. Resurgence of Confucian Education in Contemporary China: Parental Involvement, Moral Anxiety, and the Pedagogy of Memorisation. *Journal of Moral Education*. 2022. Vol. 51. № 3. P. 289–308. DOI: <https://doi.org/10.1080/03057240.2022.2066639>
18. De Bary W. T. Sources of Chinese tradition. New York: Columbia University Press, 2013. 1088 p.
19. Цзюнь Лі. Традиційна правова культура Китаю та її вплив на сучасне суспільство. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Юридичні науки*. 2018. Вип. 106. С. 23–28. URL: <https://legal.bulletin.knu.ua> (дата звернення: 15.11.2025).
20. Dispute Resolution by Officials in Traditional Chinese Legal Culture. *Murdoch University Electronic Journal of Law*. 2003. Vol. 10. № 2. URL: <https://www5.austlii.edu.au/au/journals/MurUEJL/2003/15.html> (дата звернення: 15.11.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 24.02.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026

Дата публікації: 10.05.2026